

МОУ «Кульбашинская основная общеобразовательная школа»

Утверждаю:
Директор школы
_____/Сайфуллин Д.Р./
«_____» _____ 2023 г.

Рассмотрено на заседании ШМО
учителей-предметников
Протокол №1 от 5 сентября 2023
_____/Хасанова М.Ш./

Рабочая учебная программа **по родной литературе** **для 9 класса**

Составила: Файзрахманова Радина Ильдусовна - учитель родной литературы

2023/2024 учебный год

Аңлатма язуы

Уку программасы түбәндәге норматив документларга нигезләнеп төзелде:

- Россия Федерациясе мәгариф һәм фән министрлыгының 2004 нче елның 5 нче мартынан 1089 нчы номерлы указы, 2015 нче елның 23 нче июненнән 609 нчы номерлы приказ нигезендәге үзгәрешләр кертелгән "Гомуми һәм урта (тулы) белем бирү дөүләт стандарты федераль компоненты";

- «Рус мәктәпләрендә укучы татар балаларына татар теле һәм әдәбиятыннан үрнәк гомуми программа. V-IX сыйныфлар» (Төзүчеләр: Ф.Ф. Харисов, Ч.М. Харисова, Г.Р.Шакирова, Казан, 2013);

- «Рус телендә урта (тулы) гомуми белем бирү мәктәпләре өчен татар теле һәм әдәбиятыннан үрнәк программалар. 1-11 нче сыйныфлар» (Казан: Татар, кит. нәшр., 2011);

- Марий Эл Республикасы Морки муниципаль районы «Кульбаш мәктәбе» муниципаль гомуми белем бирү учреждениесенең 2023-2024 нче уку елына уку планы;

- Марий эл республикасы Морки муниципаль районы Кульбаш мәктәбе» муниципаль гомуми белем бирү учреждениесенең эш программасы турында нигезләмәсе.

Татар әдәбиятын укытуның максатлары:

- матур әдәбият эсәрләрен форма һәм эчтәлек берлегендә аңларга һәм анализларга өйрәтү;
- төп әдәби-тарихи мәгълүматларны һәм әдәби-теоретик төшенчәләрне житкерү һәм кулланарга күнектәрү;
- дөньяга гуманлы караш,гражданлык тойгысы,патриотизм хисләре,әдәбиятка һәм халыкның мәдәни кыйммәтләренә ярату һәм хөрмәт тәрбияләү;
- матур әдәбият эсәрләрен мөстәкыйль уку ихтыяҗы булдыру;
- укучыларның телдән һәм язма сөйләмнәрен үстерү.
- балаларны татар әдәбияты, халык авыз иҗаты, татар халкының җыр – музыкасы, театры, сынлы сәнгате белән таныштыру, күренекле язучылар һәм аларның эсәрләрен үзләштерүләренә ирешү;
- укучыларга татар халкының килеп чыгышы, тарихи язмышы, чит илләрдәге милләттәшләребез торышы турында мәгълүматлар бирү;
- халык тарихын һәм мирасын өйрәнү аша яшүсмерләрдә Ватанга, халыкка, туган телгә мөхәббәт, олылырга, кечеләргә һәм, гомумән, кешегә ихтирам, мөхәммәтлелек, шәфкатьлелек тәрбияләү. Шулай ук хезмәт тәрбиясе һәм эстетик тәрбия бирү.

Татар әдәбиятын укытуның бурычлары:

- татар әдәбиятының тарихы турында гомуми караш булдыру;
- татар әдәбиятының аерым чорлардагы торышын, чор әдәбиятының йөзен билгеләүче язучылар иҗатын анализларга һәм бәяләргә өйрәтү;
- әдәби-теоретик белемнәр нигезендә әдәби эсәрнең, язучы иҗатының, чор әдәбиятының, гомумән татар әдәбиятының үзенчәлекләрен табарга күнектәрү;

- ижади фикерләүдәге уртак һәм мили үзенчәлекләрне танырга өйрәтү; - укучыларда Ватанга, халыкка, туган телгә мэхәббәт, кешеләргә һәм әйләнә-тирәгә гуманлы караш тәрбияләү.

Предметның уку планында тоткан урыны

Татар әдәбиятына атнага- 2 сәгать, елга 68 сәгать бирелгән . Бәйләнешле сөйләм үстерү - 8 сәгать. Сыйныфтан тыш уку – 4. План буенча сочинениеләр саны – 2.

Сәгатьләрнең тематик бүленеше

№	Бүлек	Сәгать саны
1	Халык авыз ижаты.	5
2	Борынгы һәм Урта гасыр әдәбияты	4
3	19 нчы йөз әдәбияты	3
4	20 нче йөз башы әдәбияты	6
5	20-30 еллар әдәбияты	3
6	20-30 еллар поэзиясе	4
7	20-30 нчы еллар прозасы.	2
8	20-30 нчы еллар драматургиясе	3
9	Бөек Ватан сугышы әдәбияты,әдәбиятта сугыш темасы	5
10	Хәсән Туфанның тормыш һәм ижат юлы.	2
11	Аяз Гыйләжев: тормыш һәм ижат юлы .	4
12	Фәнис Яруллин: тормыш һәм ижат юлы .	4
13	Илдар Юзеевның тормыш һәм ижат юлы	4
14	Хәзерге чор әдәбияты	3
14	Тугандаш халыклар әдәбияты	1
15	Бәйләнешле сөйләм үстерү	8
16	Дәрестән тыш уку	4
17	Сочинениеләр	2

Укытуның төп эчтәлеге

№	Бүлек	Темалар	Сәгать саны
1	Халык авыз ижаты.	Сүз сәнгате буларак әдәбият.Язма әдәбият һәм фольклор. . Жанрлар төрлелеге. Риваятьләр “Шәһәр ни өчен Казан дип аталган?” Легенда турында төшенчә. “Зөһрә кыз” Мифлар, дастан турында төшенчә.”Алып кешеләр”мифы.”Идегәй”дастаны	5
2	Борынгы һәм Урта гасыр әдәбияты	Халык жәүһәрләре.Борынгы һәм Урта гасыр әдәбиятына күзәтү. Кол Гали “Кыйссаи Йосыф” әсәре.Сәйф Сараи “Сөһәйл вә Гөлдерсен”әсәре.	4
3	19 нчы йөз әдәбияты	19 нчы йөз башы әдәбиятына күзәтү.Муса Акъегет – мәгърифәтче язучы . “Х исаметдин менла” әсәре белән танышу.Әсәрдә образлар бирелеше.Портрет турында төшенчә. 19 нчы йөз поэзиясе. Г.Кандалый”Иген икмәк бирер икмәк”,”Бу бала хәсрәте түкте”, “ Бу хәсрәтләр бетәр микән?” шигырьләре.Шигырь төзелеше.	3
4	20 нче йөз башы әдәбияты	20 нче йөз башы әдәбиятына,шигъриятенә күзәтү.Дәрдемәнд “Видагъ”, “Жәй житте” шигырьләре . Сәгыйть Рәмиев-романтик шагыйрь. 20 нче йөз башы прозасы.Ф.Әмирхан “Хәят” повесте.	6
5	20-30 еллар әдәбияты	Ф. Әмирхан “Бер хәрабәдә” хикәясе,Шамиль Усмановның тормыш һәм ижат юлы.”Гаеп корбаны”хикәясе, Ш.Камал “Буранда” хикәясе	3
6	20-30 еллар поэзиясе	Лирик герой .Һади Такташ ижаты. “Алсу”, “Болай...гади жыр гына”, “Мокамай”әсәрендә дуслык,иптәшлек төшенчәләренәң бирелеше.	4
7	20-30 нчы еллар прозасы.	Гадел Кутуй “Тапшырылмаган хатлар” повесте.	2
8	20-30 нчы еллар драматургиясе	Фәтхи Бурнаш “Тәһир-Зөһрә”шигъри трагедиясе. К. Тинчурин “Сүнгән йолдызлар” драмасы. Г. Исхакый “Жан Баевич” комедиясе.	3
9	Бөек Ватан сугышы әдәбияты,әдәбиятта сугыш темасы	Муса Жәлил, Фатих Кәримнең тормыш һәм ижат юллары. Самат Шакир “Үлемнән дә көчләрәк” очеркы. Миргазиян Юныс: тормыш һәм ижат юлы.	5

		“Шәмдәлләрдә генә утлар яна” повесте.	
10	Хәсән Туфанның тормыш һәм иҗат юлы.	Шигырь төзелеше.“Гөлләр инде яфрак яралар”, “Илдә ниләр бар икән” шигырьләре. “Кайсыгызның кулы жылы”, “Киек казлар” шигырьләре	2
11	Аяз Гыйләжев: тормыш һәм иҗат юлы .	“Жомга көн кич белән” повесте.	4
12	Фәнис Яруллин: тормыш һәм иҗат юлы .	Ф.Яруллин “Жилкәннәр жилдә сынала” автобиографик әсәре,шигырьләре	4
13	Илдар Юзеевның тормыш һәм иҗат юлы	Илдар Юзеевның “Таныш моннар”,”Гагыйклар тавы” әсәрләре	4
14	Хәзерге чор әдәбияты	М. Әгъләмовның тормыш һәм иҗат юлы. “Китә алмыйм”,” Учак урыннары” ,”Каеннар булсаң иде” шигырьләре белән танышу. Ф.Садриев”Кыргый алма әчесе”повесте	3
14	Тугандаш халыклар әдәбияты	Башкорт шагыйре Наҗар Нәжми нең “Татар теле “ исемле шигыре.	1
15	Бәйләнешле сөйләм үстөрү	Халык жәүһәрләре.Борынгы һәм Урта гасыр әдәбиятына күзәтү.”Минем якташларым- сугыш геройлары . Эдуард Касыймов “Гомер ике килми”әсәре. Хикәяләүче образ.”Түбән Кама урамнары ни сөйли?” Мәчетләр тарихыннан .“Чәчкә балы ”повестеның бүгенге көн белән аваздашлыгы. Бәйрәмнәр, дини бәйрәмнәр. Казанда яшәгән бөек шәхесләр.	8
16	Дәрестән тыш уку	Кол Гали “Кыйссаи Йосыф”әсәре. Гадел Кутуй “Тапшырылмаган хатлар” повесте. Тажи Гыйззәт “Изге эманәт” драмасы. А.Гыйләжевның”Күзгә-күз” жыентыгы	4
17	Сочинениеләр	Жилкәнәнне жилләр екса (Ф.Яруллин “Жилкәннәр жилдә сынала” әсәре буенча).Мәхәббәт һәм нәфрәт (А.Гыйләжевның “Жомга көн кич белән ” повесте буенча)	2

Предмет буенча ел ахырына укучыларның эзерлек дәрәжәсенә таләпләр.

- татар әдәбиятындагы аерым язучылар ижаты.әсәрләр хакында гомуми күзаллау булырга;
- текстларны төрле яклап (тулысынча,сюжет-композиция бирелеше ягыннан,тематика-проблематика һәм образлар бирелеше аспектында тел-стиль ноктасыннан)анализлый һәм шәрехли алырга;
- әдәби төрләр һәм жанрлар,шигырь төзелеше,тезмә һәм чәчмә сөйләм үзенчәлекләре хакында белергә;
- әдәби әсәр теориясен: әдәби образ,аның төрләре;әдәби әсәр,аның эчтәлеге һәм формасы;тема,проблема,идея;сюжет, композиция;конфликт,аның төрләре,сәбәпләре,махсус тел-сурәтләнү чаралары турында белергә;
- язучы ижатын гомумиләштереп анализларга,бәяләргә;
- әдәбиятның тарихи барыш булуы хакында гомуми күзаллау булырга;
- әдәби әсәрнең әһәмиятен,кыйммәтен,үзенчәлекләрен аңлай һәм дәлилле итеп аңлата,исбатлай белергә тиеш

Әдәби әсәрләргә танып-белү буенча төп эшчәнлек. Татар әдәбиятының күренекле язучылары һәм шагыйрьләре, аларның әсәрләре турында мәгълүмат булдыру; төрле жанрдагы әдәби әсәрләргә аңлап һәм ижади уку; сәнгатьле уку; шигъри текстларны яисә чәчмә әсәрдән өзекләргә ятган өйрәнү; әсәрләргә анализлау; план төзү һәм әсәрләр турында кыскача бәяләмә (отзыв) язу; татар һәм рус әдәбиятындагы әсәрләргә чагыштырып бәяләү, үз фикереңне әйтә белү.

Тәкъдим ителгән укуыту-методик әдәбият исемлегә

- 1.Хәбибуллина З.Н.,Фәрдиева Х.Г.,Хужиехмәтов Ә.Н. Татар әдәбияты: Рус телендә төп гомуми белем бирүче мәктәпләрнең 9 нчы сыйныфы өчен дәреслек. Казан :Татарстан китап нәшрияты,2011, өстәмә әдәбият (дәреслек)
2. Хәсәнова Ф.Ф.,Сафиуллина Г.М.,Сафиуллина Ә.Н Татар әдәбияты: Рус телендә төп гомуми белем бирү оешмаларында эшләүче укучылар өчен методик әсбап.- Казан: Мәгариф-Вақыт, 2014
- 3 З.Заһидуллина Д.Ф., Закиржанов Ә.М., Т.Ш. Гыйлажев. Татар әдәбияты. Теория. Тарих. К.: “Мәгариф” нәш-ты, 2004

4. Хатипов Ф.М. Әдәбият теориясе. К.: ТКН, 2000.
5. Хөснетдинова Л.К. Әдәбият укыту мәсьәләләре. Яр Чаллы, 2010.
6. Мифтахова М.А. Мәктәптә Хәсән Туфан ижаты. Алабуга, 2012.
7. Абдрәхимова Я.Х. Әдәбият дәресләрендә мөстәкыйль һәм ижади эшләр. К.: “Мәгариф”
8. Абдрәхимова Я.Х. Әдәбият дәресләрендә бәйләнешле сөйләм үстөрү. К.: Мәгариф, 2011.
9. Даутов Р.Н., Нуруллина Н.Б. Совет Татарстаны язучылары. Библиографик белешмә. К.: ТКН, 1986.
10. Татар әдәбияты тарихы. 1.2.3.4 том
11. «Фән һәм мәктәп», «Мәгариф», журналлары, “Мәгърифәт”, “Ачык дәрес” газетасы, Интернет мәгълүмат чөлтәре

Календарь-тематик планлаштыру

	Дәрес темасы	Сәгать саны	Үткөрү вакыты	
			План	факт
1.	Сүз сәнгате буларак әдәбият.Язма әдәбият һәм фольклор.	1	сентябрь 1 атна	
2.	Халык авыз ижаты. Жанрлар төрлелеге.	1	сентябрь 1 атна	
3.	Риваятьләр “Шәһәр ни өчен Казан дип аталган?” Легенда турында төшенчә. “Зөһрә кыз”	1	сентябрь 2 атна	
4.	Мифлар, дастан турында төшенчә.”Алып кешеләр”мифы.”Идегәй”дастаны	1	сентябрь 2 атна	
5.	Б.С.Ү.Халык жәүһәрләре.Борынгы һәм Урта гасыр әдәбиятына күзәтү.	1	сентябрь 3 атна	
6.	Кол Гали “Кыйссаи Йосыф” әсәре.Сюжеты,сурәтләү чаралары.	1	сентябрь 3 атна	
7.	Д.т.у.Кол Гали “Кыйссаи Йосыф”әсәре.	1	сентябрь 4 атна	
8.	Сәйф Сарай “Сөһәйл вә Гөлдәрсен”әсәре белән танышу.	1	сентябрь 4 атна	
9.	Урта гасыр әдәбиятын йомгаклау.	1	октябрь 1 атна	
10.	19 нчы йөз башы әдәбиятына күзәтү.Муса Акъегет – мәгърифәтче язучы.	1	октябрь 1 атна	
11.	“Х исаметдин менла” әсәре белән танышу.Әсәрдә образлар бирелеше.Портрет турында төшенчә.	1	октябрь 2 атна	
12.	19 нчы йөз поэзиясе. Г Кандалий”Иген икмәк бирер икмәк”,”Бу бала хәсрәте түкте”, “ Бу хәсрәтләр бетәр микән?” шигырьләре.Шигырь	1	октябрь 2 атна	

	төзелеше.			
13.	20 нче йөз башы әдәбиятына, шигъриятенә күзәтү. Дәрдемәнд “Видагъ”, “Жәй житте” шигърьләре.	1	октябрь 3 атна	
14.	Сәгыйть Рәмиев-романтик шагыйрь.	1	октябрь 3атна	
15.	20 нче йөз башы прозасы. Ф. Әмирхан “Хәят” повесте.	1	октябрь 4 атна	
16.	Ф. Әмирхан “Бер хәрабәдә” хикәясе	1	октябрь 4атна	
17.	Шамил Усмановның тормыш һәм ижат юлы. “Гаёт корбаны” хикәясе.	1	октябрь 4атна	
18.	Ш. Камал “Буранда” хикәясе	1	Ноябрь 2 атна	
19.	20 нче йөз әдәбиятына гомуми күзәтү.	1	Ноябрь 2атна	
20.	20-30 нчы еллар поэзиясе. Лирик герой .Һади Такташ ижаты. “Алсу”, “Болай...гади жыр гына” шигърьләре.	1	Ноябрь 3 атна	
21.	Һади Такташ “Мокамай” әсәре.	1	Ноябрь 3 атна	
22.	“Мокамай” әсәрендә дуслык, иптәшлек төшенчәләренәң бирелеше.	1	Ноябрь 4 атна	
23.	Драма турында төшенчә. Фәтхи Бурнаш “Таһир-Зәһрә” шигъри трагедиясе.	1	ноябрь 4 атна	
24.	К. Тинчурин “Сүнгән йолдызлар” драмасы.	1	Декабрь 1 атна	
25.	Г. Исхакый “Жан Баевич” комедиясе.	1	Декабрь 1 атна	
26.	“Жан Баевич” комедиясе.	1	Декабрь 2атна	
27.	20-30 нчы еллар прозасы. Гадел Кутуй “Тапшырылмаган хатлар” повесте.	1	Декабрь 2атна	
28.	Д.т.у. “Тапшырылмаган хатлар” әсәре өстендә эш.	1	Декабрь 3 атна	
29.	Бөек Ватан сугышы чоры әдәбиятына күзәтү.	1	Декабрь 3 атна	
30.	Муса Жәлил, Фатих Кәримнең тормыш һәм ижат юллары.	1	Декабрь 4 атна	

31.	Очерк турында төшенчә.Самат Шакирның тормыш һәм ижат юлы белән танышу.	1	Декабрь 4 атна	
32.	Самат Шакир “Үлемнән дә көчләрәк” очеркы.	1	Декабрь 5 атна	
33.	Миргазиян Юныс: тормыш һәм ижат юлы.	1	Декабрь 4 атна	
34.	“Шәмдәлләрдә генә утлар яна” повесте.	1	Гыйнвар 3 атна	
35.	“Шәмдәлләрдә генә утлар яна” повесте.	1	Гыйнвар 3 атна	
36 .	Б.с.ү.”Минем якташларым- сугыш геройлары.	1	Гыйнвар 4 атна	
37.	Б.С.Ү.”Түбән Кама урамнары ни сөйли?”	1	Гыйнвар 4 атна	
38.	Д.т.у. Тажи Гыйззәт “Изге эманәт” драмасы.	1	Гыйнвар 5 атна	
39.	Хәсән Туфанның тормыш һәм ижат юлы.	1	Гыйнвар 5 атна	
40.	Шигырь төзелеше.“Гөлләр инде яфрак яралар”, “Илдә ниләр бар икән” шигырьләре.	1	Февраль 1 атна	
41.	“Кайсыгызның кулы жылы”, “Киек казлар” шигырьләре	1	Февраль 1 атна	
42.	Д.т.у.Хәсән Туфанның “Гүзәл гамь” жыентыгы	1	Февраль 2атна	
43.	Фәнис Яруллинның тормыш һәм ижат юлы.Баллада турында төшенчә.”Ана” балладасы.	1	Февраль 2атна	
44.	Ф.Яруллин “Жилкәннәр жилдә сынала” повесте. Автор образы.	1	Февраль 3 атна	
45.	Ф.Яруллин “Жилкәннәр жилдә сынала” автобиографик әсәре.	1	Февраль 3 атна	
46.	Д.т.у Ф.Яруллин шигырьләре.Ф.Яруллин ижаты.	1	Февраль 4 атна	
47.	Сочинение . Жилкәннеңне жилләр екса (Ф.Яруллин “Жилкәннәр жилдә сынала” әсәре буенча).	1	Февраль 4 атна	
48.	Аяз Гыйләжев: тормыш һәм ижат юлы .	1	Март 1 атна	
49.	А.Гыйләжев “Жомга көн кич белән” повестенда мәхәббәт	1	Март 1 атна	

50.	А.Гыйләжевның “Жомга көн кич белән ” повестенда мәрхәмәтсезлек.	1	Март 2атна	
51.	Сочинение .Мәхәббәт һәм нәфрәт (А.Гыйләжевның “Жомга көн кич белән ” повесте буенча)	1	Март 2атна	
52.	Д.т.у.А.Гыйләжевның”Күзгә-күз” жыентыгы	1	Март 3 атна	
53.	Татар әдәбиятында репрессия еллары чагылышы.Эдуард Касыймов:тормышы һәм ижаты.	1	Март 3 атна	
54.	“Гомер ике килми” әсәре.	1	Апрель 1 атна	
55.	Б.С.Ү..Э. Касыймов “Гомер ике килми”әсәре. Хикәяләрче образ.	1	Апрель 1 атна	
56.	Татар әдәбиятында поэзия.Илдар Юзеевның тормыш һәм ижат юлы.	1	Апрель 2атна	
57.	Поэма турында төшенчә. “Таныш моңнар” поэмасы.	1	Апрель 2атна	
58.	“Ташыйклар тавы”повесть- поэмасы	1	Апрель 3 атна	
59.	“Ташыйклар тавы” повесть- поэмасында образлар системасы.	1	Апрель 3 атна	
60.	М. Әгъләмовның тормыш һәм ижат юлы. “Китә алмыйм”, “Учак урыннары”, “Каеннар булсаң иде” шигырьләре белән танышу.	1	Апрель 4 атна	
61.	Ф.Садриев”Кыргый алма әчесе”повесте	1	Апрель 4 атна	
62.	М. Маликова”Чәчкә балы”повесте.	1	апрель	
63.	“Чәчкә балы”повестенда образлар бирелеше.	1	Май 1 атна	
64.	Б.С.Ү.“Чәчкә балы ”повестенң бүгенге көн белән аваздашлыгы	1	Май 1атна	
65.	Б.с.ү.Казанда яшәгән бөөк шәхесләр.	1	Май 2атна	
66.	Тугандаш халыклар әдәбияты. Башкорт шагыйре Наҗар Нәҗми нең “Татар теле “ шигыре.	1	Май 2атна	
67.	Мәчетләр тарихыннан. Бәйрәмнәр, дини бәйрәмнәр.	1	Май 3 атна	
68.	9 нчы сыйныфта үткәннәрне кабатлау. Йомгаклау дәресе.	1	Май 3 атна	

